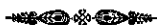

V O O R L E Z I N G
 O V E R D E
G R O N D S L A G E N
 V A N D E
ORTHOGRAPHIE DER FRIESCHE TAAL,
 D O O R
J. H. B E H R N S.

Men hoort meermalen opmerken, dat het Friesch op zóó verschillende wijzen geschreven wordt, dat de daarin uitgegevene werken tot onderscheidene talen schijnen te behooren. Geheel onjuist is zulke opmerking niet; want wie zou bij eene eerste inzage van die boeken, b. v. van de *Lapekoer* en de *Iduna* (om slechts een paar te noemen) vermoeden, dat zij in dezelfde taal, ja, wat meer zegt, in denzelfden tongval en nagenoeg gelijktijdig geschreven zijn?

Niemand behoeft zich echter over die verschillende schrijfwijze of spelling te verwonderen, wanneer hij bedenkt, dat de Friezen reeds sedert eeuwen, na 't verlies hunner nationale zelfstandigheid, zich voor 't maatschappelijk gebruik bepaaldelijk in geschrifte, van de taal der volken bedienen, bij welke zij ingelijfd zijn, en dat zij daarom, voor zoo verre ze nog hunne spreektaal behouden hebben en zich in deze schriftelijk willen uitdrukken, meestal òf den gemakkelijksten weg inslaan, door de spelregels toe te pas-

sen, aan welke zij in de aangenomene talen gewoon geraakt zijn, òf, op eene meer moeilijke wijze, de tegenwoordige spraak, zoo goed het zich doen laat, in de oude vormen hunner eigene ontwende schrijftaal gieten.

Het natuurlijke gevolg hiervan is, dat in 't eerste geval de *Noordfries* zich aan zijne Deensche, de *Oostfries* zich aan zijne Hoogduitsche, en de *Zuid- of Westfries* aan zijne Nederduitsche manier van spellen houdt, — en dat, in het andere geval, de geschrevene woordvormen, bij de gewone uitspraak der letters, veelal geheel andere woordklanken vertegenwoordigen, dan de spraak thans bezit.

Neemt men hierbij nog in aanmerking, dat de meeste Friesche geschriften uit den lateren tijd van eenen populaireren inhoud zijn, en, ook uit dien hoofde, in de meer of min verbasterde volks-dialecten opgesteld zijn, — zoo laat zich de verscheidenheid van spelling, welke men in de Friesche schrijftaal opmerkt, ten volle verklaren.

Maar even verklaarbaar is het dan ook, dat die verscheidenheid *en* het lezen *en* het schrijven van Friesche boeken moeilijk maakt, en dien ten gevolge de handhaving, ontwikkeling en beschaving van eene taal in den weg staat, die nog te veel levenskracht bezit, om langer onder eenvoudige landlieden en eilandbewoners te verkwijnen en daar eindelijk ten grave te dalen, — van eene taal, die om den rijkdom harer oorspronkelijke en zuivere vormen voor het tegenwoordige standpunt der Germaansche taalstudie onmisbaar geacht wordt, — van eene taal, zonder welke de Fries *geheel* zoude ophouden Fries te zijn.

Allen lof verdienen derhalve zij, die den opbouw van die taal ook door eene meer eenparige spelling trachten te bevorderen. Doch zullen zij in hunne pogingen slagen, zoo lang zij het niet eens zijn omtrent de beginselen der spelregels, — en zullen zij het daaromtrent eens kunnen worden, zoo lang de wetenschap geene voldoende uitspraak

gedaan heeft over de waarde dier beginselen? — Deze vraag, welke ik vermeen ontkennend te moeten beantwoorden, geeft mij aanleiding, om thans eenige denkbeelden *over de grondslagen van de Orthographie der Friesche taal* aan uw oordeel te onderwerpen. Ik wensch namelijk met U na te gaan, welke die grondslagen zijn, en waarin hunne waarde bestaat.

M. H.! vindt gij, zoo als ik vertrouw, de behandeling van dit onderwerp belangrijk genoeg, en wilt gij, zoo als ik hoop, U met het weinige vergenoegen, dat ik daaromtrent kan mededeelen, verleent mij dan voor eenige oogenblikken uwe welwillende aandacht.

a. Wanneer men naar de grondslagen van de orthographie eener taal vraagt, dan wordt doorgaans in de eerste plaats genoemd: het *heerschend schrijfgebruik*, en zeker te regt. Gewoonlijk toch begint een volk zijne taal eerst in schrift af te beelden, nadat het, een zekeren trap van cultuur bereikt hebbende, daartoe, door het voorbeeld van den een of anderen landgenoot, die meestal de schrijfkunst van vreemdelingen leerde, opgewekt en in staat gesteld wordt. Hoe ruw en onvolkomen de aanvankelijke vormen mogen zijn, onder welke dan de spraakklanken aanschouwelijk gemaakt worden, — allen, die schrijven, bedienen er zich van, niets anders of beters kennende. Aldus werd b. v. de door Ulphilas aan het Grieksch ontleende schrijfwijze, met eenige verandering van teekens, bij de Gothen, en door deze bij andere oud-Germaansche volken in zwang gebragt; terwijl de Teutonische stammen, die zich later tot volken, met afzonderlijke talen ontwikkelden, hun schrift naar Latijnsche spelregels vormden.

Wel worden van tijd tot tijd, bij eene toenemende volksbeschaving en de daarmede noodzakelijk gepaard

gaande taalverrijking, veranderingen in de oorspronkelijke schrijfwijze aangebragt; doch ook dit geschiedt niet anders dan door langzaam en bijna onmerkbaar op het eenmaal ingeslagen pad, het voetspoor der meest geachte of meest schrijvende voorgangers te volgen. Hetzelfde heeft plaats in de dialecten, die, als takken van éenen taalstam, bij alle verscheidenheid van woordklanken, betrekkelijk weinige en slechts de noodzakelijkste afwijkingen van de vroegere gemeenschappelijke schrijfvormen aannemen. Men denke slechts aan de oud-Grieksche, oud-Friesche, Scandinavische dialecten, in welke zich steeds, zoo lang er in geschreven is, de oorspronkelijke type van klankafbeeldingen heeft staande gehouden.

Zelfs dan, wanneer de wetenschap zich geroepen acht, om de alleen door gewoonte ontstane regels voor de woordspelling te verbeteren, te vermeerderen en tot een vast stelsel te verbinden, — is zij verpligt het *schrijfgebruik* te eerbiedigen. Dit doet zijn gezag zoo zeer gelden, dat het bijna niet dan gedwongen eenige andere autoriteit nevens zich duldt, en dus doorgaande de eerste plaats behoudt onder de grondslagen der orthographische stelsels. Het sprekendste voorbeeld hiervan levert Engeland, waar alleen het gebruik de woorden op zoodanige wijze doet spellen, dat zij, zelfs door de inboorlingen, niet wel gelezen kunnen worden zonder behulp der zoogenoemde *pronouncing dictionaries*. Ook in Frankrijk, dat land van onophoudelijke verandering en vernieuwing, was het *schrijfgebruik* de klip, waarop de meeste orthographische hervormingsplannen van eenen Pelletier, de la Ramée, du Marrais, St. Pierre, Voltaire en anderen schipbreuk leden. Doch, waartoe buiten ons eigen land te gaan! Was het hier niet, dat de staatsmagt vereischt werd, om enkele afwijkingen van den gewonen schrijftrant in te voeren, waarvan de noodzakelijkheid reeds meer dan eene eeuw vroeger door den

*

verdienstelijken Ten Kate, op wetenschappelijke gronden, was aangetoond? En zijn wij in onze spelling, bepaaldelijk van de enkele en dubbele vocalen, dat meesterstuk van orthographie, wel een enkelen stap verder gegaan, dan waar die groote man ons gebragt heeft? Eene eeuw was er noodig, om de regels voor de spelling der enkele en dubbele *e* en *o* in te voeren; misschien zal er eene tweede eeuw moeten verloopen, alvorens men er toe komt, om eene even wenschelijke en noodzakelijke onderscheiding tusschen de enkele en dubbele *a* en *u* te maken.

Zoo sterk is de kracht der gewoonte; zoo alvermogend schier heerscht doorgaans het eenmaal gevestigd gebruik, zelfs in de schrijftaal! Is het dan wel te verwonderen, dat sommigen het ook in de Friesche taal als eersten en voornaamsten wetgever willen gehuldigd hebben? — Te verwonderen is dit zeker niet; althans ik kan mij zeer goed voorstellen, dat er de zoodanigen zijn, die niets wenschelijker achten, dan dat de meest in zwang zijnde spelmanier, tot welke Gysbert Jacobsz. den grond gelegd heeft, behouden blijve. Zij toch houden zich overtuigd, dat de groote dichter, — die de taal zoo geheel in zijne magt had, die daarin alles wist uit te drukken, en dit zoo juist, zoo natuurlijk, duidelijk, krachtig en schoon, — meer dan iemand in staat moest zijn, om den klank der woorden naar eisch in letterteekens af te beelden. Zij zien dus in hem eene autoriteit, aan welke, vooral na de uitgave van het woordenboek van Epkema, eene des te grootere waarde te hechten is, daar geen ander schrijver de nieuw-Friesche taal in dien omvang heeft doen kennen, als door *zijne* veelgelezene gedichten geschied is. — Waarom dan, vragen zij, eene andere spelmanier voorgestaan, die of geheel on-Friesch (Hollandsch) of overdreven (grammaticaal geleerd) Friesch is, en in het laatste geval niet dan na eene moeilijke voorafgaande studie eigen gemaakt kan

worden? Ongetwijfeld M. H.! moet aan Gysbert een groot gezag in de spelling toegekend worden, omdat hij in dit opzigt verre boven de vele schrijvers en dichters te stellen is, die in kleinere stukken, in tijdschriften, jaarboekjes en dergelijke, hun Friesch op eene meestal inconsequente, hoewel altijd Hollandsche wijze uitdrukken. Maar zoude daarom het schrijfgebruik van den grooten dichter en zijne volgelingen, als grondslag voor de orthographie der Friesche taal, aan te nemen zijn? Dit is eene andere vraag.

Zoo als bekend is, schreef Gysbert in geene volkstaal, maar in een volksdialect, dat, hoeveel het ook boven andere Friesche tongvallen mogt vooruit hebben, toch niet meer dan één bijzonderen taalvorm bezat; dat bovendien slechts in de schaduw en onder den invloed van eene vreemde algemeene landstaal bestond, en zich gedurende eeuwen alleen als spreektaal voortplantte onder eene bevolking, die in school en kerk met geene andere dan de Nederduitsche bekend gemaakt werd. Hoe vele oorspronkelijke woordvormen moest dus die tongval missen, of heeft hij verloren, die eens bestonden en welligt hier of daar in eene afgelegene streek nog bewaard gebleven zijn; hoe vele vreemde spraakbestanddeelen moest hij ongemerkt in zich opgenomen, hoe vele verminkingen en verbasteringen daardoor ondergaan hebben! Neen, geene schrijfvormen in dit dialect kunnen onvoorwaardelijk als de echte, als de typen van het zuiverste Friesch worden aangemerkt, ook die niet, welke wij aan Gysbert te danken hebben. Bovendien is zelfs deze man, zoo als de geleerde en allezins bevoegde beoordeelaar Halbertsma aantoonde (zie het *Friesch Jierboekjen* voor 1834), er niet eens in geslaagd, om de spraakklanken altijd naar eisch af te beelden; eene taak trouwens, voor welke de krachten van een enkelen mensch, die zonder hulp het eerst de handen aan het werk slaat, te kort *moesten* schieten.

Hoe groot dus de schat zij, welke de Friesche volksdichter en taalkundige ons heeft nagelaten, en hoeveel nut daaruit voor de verrijking der Friesche taalkennis te trekken zij, — als grondslag voor de orthographie kan het door hem ingevoerde schrijfgebruik slechts strekken voor zoo verre het zijne bevestiging vindt in de resultaten van een wetenschappelijk onderzoek der geheele taal, — vooral van het *spraakgebruik* in de onderscheidene dialecten, dat

b. als de tweede grondslag der spelling in aanmerking moet komen.

Aan het hooge belang van de uitspraak der woorden voor hunne schriftelijke afbeelding valt zeker niet te twijfelen, daar deze voor het gezigt behoort te zijn, wat gene voor het gehoor is. Te schrijven, zoo als gesproken wordt, is daarom bij vele orthographen eene hoofdstelling, die echter evenzeer bestreden als verdedigd kan worden. Waar is het zeker, dat, in 't algemeen, het schrift de spraakgeluiden moet aanduiden, en dat daarom in de schrijftaal geene andere klanken mogen afgebeeld worden, dan die in de spreektaal voorkomen; doch even waar is het ook, dat in de meeste gevallen niet *alle* gesprokene klanken *kunnen* uitgedrukt worden; daartoe is de spraak te rijk en het schrift te arm.

Strikt genomen, kan alzo de schrijftaal geene voldoende afbeelding van de spreektaal zijn; zij kan met hare 24 letterteekens de klanken slechts ten naastenbij, nagenoeg aanduiden, nimmer juist voorstellen.

En evenmin als een enkel woord zich in alle zijne bijna oneindige klankwijzigingen in schrijffletters laat aanduiden, kan de geheele spreektaal van een volk met zijne onderscheidene dialecten in eene algemeene schrijftaal worden uitgedrukt. Het is hierom, dat ieder volk, hetwelk zijne taal schrijft, genoodzaakt is, om uit den voorraad der woordvormen, die in de dialecten voorkomen, eene keuze

te doen voor de schrijftaal. De wijze, waarop het hierbij te werk gaat, is verschillend.

Het kiest (t. w. zijne schrijvers) een bepaald dialect, en wel datgene, waarin, wegens zijne bijzondere geschiktheid of om andere reden, het eerst of het meest geschreven wordt (zoo als in Spanje, waar het Kastiliaansche, in Italië, waar het Toskaansche, in Nederland, waar eerst het Vlaamsche en later het Hollandsche dialect den voorrang verkreeg); òf wel, het kiest het beste, het meest gangbare uit de verschillende tongvallen, en doet het in eene algemeene schrijftaal zamenvloeijen (zoo als onder anderen in Duitschland, Denemarken en Zweden geschiedde, vooral ten gevolge der bijbelvertalingen voor het volk), alsmede in Rusland, waar zich eerst, uit de zamensmelting der oude, zoogenoemde kerkelijke taal en der volkstongvallen, eene midden- of Chronikentaal, en uit deze het tegenwoordige Russisch als schrijftaal ontwikkelde.

De aldus uitgekozene en in schrift gebragte woordvormen worden tot het zoogenoemd beschaafde *spraakgebruik* gerekend, dat des te meer zijnen invloed op de taalontwikkeling uitoefent, naar mate het zich in de spreektaal onder het volk verspreidt en vestigt. Het wordt bevorderd door de schrijftaal en beheerscht wederkeerig deze.

Men denke slechts aan het naburige Duitschland, waar nog voor drie eeuwen geen bepaald spraakgebruik bestond, en de verschillendste woordvormen der onderscheidene dialecten evenveel golden; doch waar, sedert de bijbelvertaling van Luther aanleiding gaf, om de beste en algemeen gangbaarste bestanddeelen der dialecten in eene beschaafde of *hoog-Duitsche* schrijftaal in-een te doen smelten, zich ook een bepaald spraakgebruik vestigde, dat als Hoogduitsche spreektaal zich onder alle deelen van het volk, althans in de beschaafde standen, uitbreidde.

Bestaat er nu ook een dergelijk *spraakgebruik* onder de

Friezen? Hebben ook zij de beste, meest gangbare woordvormen hunner dialecten, of wel een geheel dialect tot hunne schrijftaal gekozen? en oefent die dus gevormde schrijftaal wederkeerig haren invloed uit, om het min goede, het ontaarde, verbasterde of vreemde uit de dialecten te verdringen en eenparigheid van spraak te bevorderen? — Op deze vraag kan alleen geantwoord worden: Een algemeen Friesch *spraakgebruik*, dat zich in alle streken, waar de Friesche taal leeft en heerscht, bestaat er niet en kan er kwalijk bestaan: want de Friezen zijn van elkander gescheiden en behooren tot verschillende volken. Er is geen Friesche staat, die als zoodanig eene afzonderlijke taal bezit, in welker dialecten zich eene enkele schrijftaal ontwikkeld heeft, die op hare beurt de spreektaal beheerscht, beschaaft en tot eenheid brengt; maar er zijn Friesche volksstammen, die, ofschoon nu tot onderscheidene vreemde volken behorende, hunne eigene oorspronkelijke taal nog niet geheel vergeten hebben, en er zelfs hier en daar nog zooveel prijs op stellen, dat zij ze, nevens de talen dier volken, nog gebruiken, althans spreken; die tot hiertoe ook nu en dan in hunne bijzondere dialecten geschreven hebben, en vooral thans, — nu de vordering der wetenschap de aandacht zelfs van vreemdelingen op het Friesch vestigt, terwijl de letterkundige voortbrengselen der tongvallen zich vermeederen en deze taalkundig onderzocht worden, — zich opgewekt gevoelen, om de geheele, de algemeene taal te handhaven en zooveel mogelijk op te bouwen; die daarom uit alle deelen van de vroegere Friesche landen bouwstoffen verzamelen voor *woordenboeken* en *spraakkunsten*, in welke zij de ware en vervalschte taalwetten, de zuivere, oorspronkelijke en de verminkte nitheemsche woordvormen trachten te onderzoeken en te schiften; — en die eindelijk in het meest zuivere hunner dialecten een *spraakgebruik* erkennen, dat

zij niet aan de andere tongvallen willen of kunnen opdringen, maar dat zij, ook door deze beschaafd en verbeterd, in hunne schrijftaal willen doen gelden, en door middel van deze meer en meer onder de stamgenooten algemeen maken.

Slechts in dien zin bestaat er een Friesch spraakgebruik (niet van de algemeene taal, maar van een enkel hoofddialect), en in dien zin kan het aangemerkt worden als bevorderlijk te zijn voor den opbouw der schrijftaal, dus ook voor hare orthographie, alsmede voor de beschaving en eenheid der spreektaal. Denkt echter bij deze laatste woorden niet, dat het mijne meening is, om de schrijftaal met hare aan het meest zuivere en beschaafde spraakgebruik ontleende orthographische regels tot onbepaalde heerscheresse der spreektaal te verheffen. Neen, ik ben te zeer van de waarheid der woorden van Bilderdijk overtuigd, » dat niets » taalverwoestender, niets verderfelijker voor den mensch » kan zijn, dan de taal zelve, die in de uitspraak bestaat » en in geene letterteekenen, naar eenige ingevoerde of » aangenomen spelling te willen rigten.”

» Wachte men zich voor zulk eene redeloosheid, die de » natuurlijk ingeschapen harmonie van ligchaam en ziel » verbreekt en tot alle vernieling der vatbaarheden voor » schoon, waar en goed heen leidt, en waarmee alle poezij » en welsprekendheid in den grond wordt geboord.”

Ook beaam ik ten volle de woorden van Halbertsma: » Het doel der spelling is, om de spraakgeluiden der taal » aan te duiden. Daar dan de taal het afgebeelde voor- » werp, en de letter het afbeeldend middel is, volgt, dat » het letterschrift onderworpen is aan de uitspraak, niet » de uitspraak aan het letterschrift (zie *Friesch Jierb.*, 1834, » bl. 46).” — Mijne meening is daarom alleen, dat eene naar het zuiverste spraakgebruik gevormde schrijftaal meer en meer de onnaauwkeurigheden en afwijkingen in de

spreektaal kan leeren kennen, en langs dien weg de sprekers er toe brengen, om het betere voor het minder goede te nemen, en in het eerste tot eenheid te komen. — Het zekerst, zoo al niet het gemakkelijkst en spoedigst, zal de schrijftaal dat doel kunnen bereiken, wanneer hare vormen niet alleen het kenmerk van eene beschaafde uitspraak, maar tevens van eene echt Friesche, *oorspronkelijke* herkomst dragen, en daarom behoort als derde grondslag voor de spelling de *woord-afstamming* te gelden.

e. Het is bekend, dat aan dezen grondslag door bijna alle taalkundigen, en ook door vele schrijvers, eene hooge waarde gehecht wordt, — en geen wonder. Is de taal ons eigendom, dan wil men in haar geene vreemde regten erkennen; en is zij ons een heilig geschenk der vaderen, innig met ons wezen verbonden, dan kan men in haar geene verandering, afwijking dulden. Ieder mensch, die nog de volle beteekenis van het woord *moedertaal*, *eigene taal* gevoelt, koestert voor haar zoowel eerbied als liefde; het minst duldt hij, dat zij hare vormen, hare eigenaardige trekken verandere, zonder welke zij voor hem niet de eigene, de moedertaal zoude zijn. Hieraan valt het zeker grootendeels toe te schrijven, dat een volk, zoo lang mogelijk, de oorspronkelijke gestalte zijner spraak in de schrijftaal tracht te bewaren, en dat de spraakkunstenaar, bij het vaststellen zijner orthographische regelen, het meest op ondersteuning en goedkeuring kan rekenen, wanneer hij den oorsprong en de verwantschap der woordvormen het duidelijkst aantoont.

Dat bewaren en afbeelden van oorsprong en verwantschap is echter bij de veelvuldige veranderingen, welke de spraak ondergaat, dikwerf zeer moeilijk, althans wanneer het heerschend spraakgebruik mede als grondslag der spelling zal gelden. Want wat gebeurt, wanneer de gesprokene klanken niet meer met de geschrevene letterteekens

overeenstemmen, dan gaat het der taal, zegt zeker schrijver, als een onnaauwkeurig opgemaakten kalender, die na eenige eeuwen de lentedagen in den herfst laat vallen. Wanneer nu de schrifttekens en de woordklanken niet meer overeenstemmen, dan moet noodzakelijk een van beiden plaats hebben:

1. Men laat namelijk het gewone oude teeken staan en verbindt er eene andere uitspraak aan.
2. Of het schrift zoekt, al naar dat de woordklanken veranderen, daarvoor ook andere schrijfvormen te bezigen. —

Men kan de eerste wijze van schrijven de historische of etymologische noemen, in tegenoverstelling der andere, die geheel van phonetischen aard is. Gene beeldt den vorm van het woord af, zoo als die *vroeger* bestond, deze duidt den klank aan, met welken het woord *thans* uitgesproken wordt.

Eene streng historische schrijfwijze kan zich echter in geene taal handhaven. Zelfs de Engelschen, die zoo zeer aan hunne oude woordvormen hechten, dat zij zich de moeite getroosten, om de uitspraak der eigene schrijftaal uit de woordenboeken te leeren, hebben daarvan moeten afzien, en b. v. de oorspronkelijke *th* in bepaalde gevallen te vervangen door het letterteeken *s*. Schier onmogelijk mag het dan ook geacht worden, om de Friesche spelling op een zuiveren historischen grondslag te doen steunen.

Wanneer toch de tegenwoordige schrijfwijze de vroegere gestalte der woorden moest afbeelden, dan zoude de nieuw-Friesche spreektaal of in oud-Friesch moeten herschapen worden, of zich achter een geleend masker verbergen, dat hare tegenwoordige eigenlijke trekken geheel onkenbaar maakt. Het eene zoude onmogelijk, het andere hoogst moeilijk en schadelijk zijn. Even onmogelijk mag men het toch achten, om eene *levende* taal in hare steeds

voortgaande beweging in haren stroom te stuiten of terug te voeren, als moeilijk en schadelijk, om haar tegenwoordig karakter in verouderde vormen aan te duiden. Allezins is het derhalve den Fries aan te raden, om aan zijne spelling geen al te historisch karakter te geven, waartoe hij zoo ligt kan overhellen, daar zijne taal de eenigste van de oud-Germaansche spraken is, die nog leeft en welligt de minste veranderingen en vermengingen heeft ondergaan. Alleen in zooverre kan hij een historischen grondslag voor zijne orthographie leggen, als de uitspraak der tegenwoordige taal het toelaat. Verder te gaan, uit eerbied voor het oud-Friesch, verbiedt hem het nieuw-Friesch. Maar ook zoo ver *moet* hij gaan, zal zijne orthographie de Friesche schrijftaal een nauwkeurig en duidelijk afbeeldsel doen zijn, zoowel van de zuivere uitspraak als van het ware oorspronkelijke karakter der woorden.

Ziet daar, M. H. ! U in enkele trekken den aard en de waarde der drie grondslagen geschetst, op welke, naar mijn oordeel, de orthographie der Friesche taal behoort te berusten. Zijn mijne beschouwingen niet geheel onjuist, dan leiden zij, naar ik verder vermeen, tot de gevolgtrekking, dat de spelregels slechts in zoo verre uit het door G. Jacobsz. of door iemand anders meer of min gevestigd *schrijfgebruik* kunnen afgeleid worden, als het met de beide andere grondslagen (het algemeene *spraakgebruik* en de historische *woordafstamming*) overeenstemt, d. i. door middel van de meest gangbare, duidelijke en eenvoudige letterteekens en toonmerken(1), de tot de algemeene Frie-

(1) Omtrent de keuze der letterteekens voor de afbeelding van bepaalde spraakkianken heeft Dr. J. H. Halbertsma hoogst belangrijke opmerkingen medegedeeld in het *Fr. Fierboekjen* voor 1834.

sche taal behoorende spraakvormen met hunne eigenaardige klanken, zoo juist mogelijk, afbeeldt.

Maar laten zich deze klanken en vormen met eenige naauwkeurigheid bepalen? — Ik geloof *ja*, althans *dan*, wanneer het den beoefenaren der Friesche taalkunde zal gelukt zijn: 1°. om uit een onderzoek van den woordenschat niet slechts van de geschrevene, maar vooral van de gesprokene dialecten, eene algemeen Friesche woorduitspraakleer (*orthoëpie*) in 't leven te roepen, en 2°. om uit een onderzoek van de schriftelijke gedenkstukken der oude taal, vergeleken zoowel met die der verwandte talen, als met de in de dialecten levende volksspraak, eene Friesche woordafstammingsleer (*etymologie*) zaam te stellen. Naarmate aan dezen eisch der wetenschap voldaan wordt, zal de Friesche orthographie op de aangevoerde grondslagen gevestigd kunnen worden.

Dat dan ook de krachtige bemoeijingen van ons Genootschap strekken mogen tot bereiking van dit gewigtig doel!

B.

